

L'escrúpol augmenta en tenir en compte que el mot està documentat en català des de més antic que en castellà, i fins sembla que un poc més sovint. Figura en la nostra lexicografia des del Busa-N. («*tronxo de col: tyrsus*»); bé podem dir constantment: «*lo troncho*, com de llatgues espigades: *Thirsus*» (OPou, 159); «*tronxo*, soca o tronc de col»: *caulis, cauliculus*; *tr. com de lletuga espigada: tyrsus*, *DTo*. 1647; i sense entredit pels posteriors fins al *D*Ag. (on, no sabem qui, el declarà «castellanisme», però Fabra rectificà en el *D*Fa. l'exclusió que n'havia fet en el *D*Ort.). La nostra documentació medieval és valenciana: «de les letugues lo blanc del *tronxo*» en el *Llibre de Cuina de Sent Soví* (2.ª meitat S. XIV); i «cenra de *troncho* de col» en Micer Joan; i en OPou; no sé si és també valenciana una altra cita de *tronchos* pl., S. XV, que en dóna Faraudo (*BABL* XXIV, 30, 78, junt amb detalls d'aquells).²

Doncs, un castellanisme entrat per València? Potser sí? Però ens en fa dubtar l'ambient del mot. Reconeguem que més hauríem d'esperar que València fos dadora que receptora, en matèria d'hortalissa; com que la -x-, per si sola, ja quasi descarta (i més, combinada amb la -o) que el mot sigui oriünd del Princ., és, en canvi, una alternativa ben raonable, en principi, admetre la possibilitat que en català sigui un mossarabisme, propagat fins als Pirineus, des de les zones de substrat mossàrab del·là de l'Ebre i del·là del mar: l'estranya o oberta de les Balears, en contradicció amb la resta del domini, podria ser encara un altre índex de provenença no estrictament catalana, sinó manlleu sigui del castellà o del mossàrab. Però, a les Illes, ja el sol fet d'un castellanisme d'ambient agrícola, també fa escrúpol.

Ara bé, segons la fonètica mossàrab una x s'oposa a la provenença de CL, en forma no menys inequívoca que la fonètica catalana. L'única via oberta per eliminar l'escrúpol i acceptar un origen mossàrab, seria si l'etimologia TRUNCULUS fos inexacta. Però encara que no hem d'aclarir els ulls al fet que un *tronxo*, en el sentit cat. i cast., no és pas un 'trunculus' sinó un 'thrsus', la possibilitat d'un altre origen no pot deixar de fer escrúpol.

La base *TRUNCEUS o extreta d'una formació verbal *TRUNCIARE se'ns faria atraient a priori, sobretot si admetem que també en castellà fos mossarabisme andalús; la documentació cast., al capdavant, a penes és medieval: una cita del cast. o bascongat *Lz. de Ayala* (1400) i seguida en 2.ª lloc per l'andalús Nebrixa. D'altra banda el cast. *troncho* és inseparable del verb *tronchar* [c. 1580, Fr. L. de Granada], el qual ja no és català, mentre que coincideix amb el sentit del port. *troncho* 'munyó' i port. *tronchar*, per als quals l'etimologia TRUNCULUS està lliure de tota objecció. Cert que podríem admetre un origen doble: port. *troncho. tronchar* i cast. *tronchar*, de TRUNCULU, -LARE; cat. *tronxo* i cast. *troncho* 'thrsus', del mossàr. *tronču* < TRUNCI-;

i en castellà confluència ulterior dels dos corrents. Però d'altra banda les bases romàniques dels suposats *TRUNCIARE, *TRUNCEUS (fr. *tronçon*, variant cast.

tronçon 1402, *tronzar* 1720, sobretot atag.) són frèvoles, trontollen (veg. les meves objeccions i dades en *DCEC/DECH* v, 661b1-19), fins i tot si admetem com a versemblants tals derivacions romàniques de TRUNCUS/TRUNCARE. En resum, és ben difícil decidir-se en el dilema entre castellanisme i mossarabisme, entre TRUNCULUS i el problemàtic *TRUNCIARE. Estem davant d'una antinòmia, ara com ara irresoluda; si bé personalment em decanto per la solució mossàrab.³ Ens hi empenyen fortament els fets que hi afegeixo per últim en les notes 2 i 3.

DERIV.: *Tronxar* [Lab. 1840] sí que és castellanisme. *Tronxada. Tronxinot. Tronxut. Estronxar-se* 'estripar-se la vela', pres. *s'əstrɔŋəs* StPolM. (1929): potser manlleu dels mariners cast. de cabotatge (?); *estronxada; estronxegat; estronxinar*.

Tronca: ja se'n va servir el jove Verdager en el primer assaig del seu gran poema, l'*Atl.* de l'any 1867: «Adressant-se en les ones, però, d'Andalusia / veu, entre cel y terra, la costa negrejar / y --- ab nou coratge torna, y esfors, a brassejar / --- / al reyalme s'acosta, felís, de Gerió; / y, en una *tronca* d'alba ['alber'] s'agafa, que li allarga / aqueix, de vora l'aygua pujat, en un turó VIII, 20c (p. 25 del ms.; substituït en la versió definitiva per «v's penja a una palmera ---»). I en diverses obres, d'abans i després: «al cirer me'n pujo, *tronca* amunt ---» c. 1860 (Inèd. Casac., 159); «abets y freixes --- un, --- acimat ---, los ser-raïns --- descalsan d'arsos i lligabosch sa massissa *tronca*», Colom (p. 93n.); «la balada religiosa que'm cantava la mare: --- De la *tronca* sortia la rama, / de la rama naxia la flor / --- de la Verge 'l Redemptor» (*Diet. a T. Sta.*, 145.6f.).

Sembla que és aquest el mot que figura en una cançó romanesca acastellanada: «Al passant d'una arbole-da - qu'és arbole da molt linda, / que las *truncas* són de oro - las ramas de plata fina», *Romllo.*, 213 (car sembla que ho vagin recollir, per a MilàF, a Prats de Molló, i ja allà a la vora la ó es confon amb u). En efecte s'usa justament a Prats, parlant de les soques o part ampla i inferior dels arbres boscans, en quant es talla o lleva de l'arbre, en l'operació d'anar a fer llenya i les altres forestals: «l'Artiga d'en Burgat és un camp que hi "anaven a fer *trónkas*"» (1959). Del tió de Nadal en diuen la *trónka* en el quadrant NO. del cat. occid.: Esterrí de Cardós (1934), Esterrí d'Aneu (BDLC XII, 188), i a la Vall d'Ager, on li canten: «*Tronca* de Nadal: / caga xecolata, / pixa vi blanc!» (Porcióles, V. d'Ager, 27). En realitat es tracta de la part baixa del tronc dels arbres: a Estaon contestaren la *trónka* en demanar el nom de la soca dels arbres (1934).

També en el Maestr. i Ports: en els boscos de Portell (Morella), hi havia un gran pi que encara hi és (o es recorda) que en deien *Lo Pi de la Branca* «perquè tenia més ramada que *trónka*» (1961). El *D*Ag. registra aquesta ac. en el Matarranva i Berguedà, i «la canvoça del blat de moro» a Ripoll i Baixa Garrotxa, *AlcM* fins a Ribag., Bages i Vic. Es tracta d'un augmentatiu català a la manera de *branc/branca, ram/*